

Лисенко В.П., академік МАНЕБ, академік ЛАНУ, заслужений ботанік України, доктор філософії, канд.с.-г.наук, професор Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І РОСЛИНА

Перший твір Тараса Шевченка – Гімн Природі, який був написаний у 1837 році:

*Рече та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма...*

І любов до природи рідного краю Тарас Шевченко проніс через усе своє життя. Він був однолюбом. Природу інших країв поважав, а свою любив і нас навчив любити. Великий Кобзар був не тільки природознавцем, а й великим навчителем любові до України та її природи і в першу чергу до Рослин, які він добре знав. Він писав: «Рослині необхідне захоплення, а захоплення це здобувається тільки завдяки глибокому розумінню краси, нескінченності, симетрії і гармонії в природі». У трьох енциклопедіях він ретельно збирав Рослини для оформлення гербарію. Він грамотно користувався визначником рослин, чітко визначаючи таксономічні категорії системи класифікації Карла Ліннея, яка і до сьогодні є вінцем і певне останнім словом подібної класифікації: вид, рід, родина, порядок, клас, відділ. Тарас Шевченко добре знав і застосовував її на практиці. Він з великим задоволенням навчав інших. Знав Тарас Шевченко рослини-індикатори, які вказували на корисні копалини: вугілля, газ, нафту. Тарас Шевченко вмів дивитися на рослину очима, а бачити її розумом. Він говорив: «Головного очима не побачиш». Коли він дивився на рослини пустель, які відчайдушно боролися за своє життя, і зрівнював свою важку долю – йому ставало легше.

Шевченко Тарас знав про дослід геніального англійця Джозефа Прістлі, який у 1774 році довів, що кисень необхідний для всього живого (газ життя) виробляють рослини на сонячному світлі. Усім відомий дослід Джозефа Прістлі, який актуальним є і сьогодні: він помістив під скляний ковпак мишу, дав миші достатньо їжі і води. Миша використала кисень – померла. Прістлі змінює умови дослідів – під ковпак помістив невеличкий горщик з маленькою рослиною. Дав миші достатньо їжі і води. Миша жила довго, прекрасно себе почуваючи. Маленька рослина врятувала миші життя.

Тарас Шевченко для нащадків залишив такі слова: «Без всебічного розуміння краси людина не в змозі побачити всемогутнього Бога в дрібному листочку маленької рослини».

У своїх творах Тарас Шевченко використав понад 80 родових назв рослин української флори. Кожна рослина названа в його творах є символом краси рідної природи, символом могутності і непоборності українського народу, а деякі рослини символом неволі, життєвих негараздів. Тарас Шевченко вдало використовував «олюднення» і «оживлення» рослин:

*І небо невмите, і заспані хвилі;
І понад берегом геть-геть
Неначе п'яний очерет
Без вітру гнеться. Боже милий!
Чи довго ще мені
В оцій незамкнутій тюрмі,
Понад оцим нікчемним морем
Нудити світом? Не говорить,
Мовчить і гнеться, мов жива,
В степу пожовкля трава:
Не хоче правдоньки сказати,
А більше ні в кого спитати.*

Друга половина 1848 р., Косарал

Павло Михайлович Губенко (Остап Вишня) сказав: «Тарас Шевченко! Досить було однієї людини, щоб урятувати цілу націю! Тарас Шевченко був мудрим пророком! Це він нам напрозорочив Волю і Самостійність, і за це заплатив своїм життям. Але він буде так довго безсмертним, допоки стоятиме Україна».

Ми бачимо Тараса Шевченка в рядках охоронців природи потужним ідеологом, який своїм талантом боровся би проти екологічного невігластва та руйнівників природи, яка зродила людство і забезпечує всім необхідним для його справжнього прогресу і тривалого, повноцінного існування.